

УДК 7.012:655.3.066.11]:172.15(043.2)

Скорич Марія-Дарина Віталіївна, студентка кафедри дизайну
Миронова Ганна Анатоліївна, науковий керівник,
член-кореспондент Національної академії мистецтв України,
старший викладач кафедри дизайну,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Київ, Україна

ДИЗАЙН КНИГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

***Анотація.** Досліджено роль дизайну книги як одного з ключових чинників у формуванні та збереженні української національної ідентичності, а також як інструмент підвищення інтересу до української літератури. Акцентовано увагу на тому, що візуальна складова (типографіка, ілюстрація) є не лише естетичним, а й ідеологічним чинником, що забезпечує трансляцію культурних наративів. Підкреслено значущість книжкового дизайну в контексті повномасштабної війни, де книга стає символом незламності духу, а її сучасне оформлення є важливим для залучення нової читачської аудиторії та популяризації національної спадщини.*

***Ключові слова:** дизайн книги, дизайн, книга, національна ідентичність, культурна спадщина, книжкова ілюстрація, книгодрукування, сучасний дизайн книги.*

Вступ. В контексті сучасних подій, збереження та трансляція національної культурної спадщини набуває особливого значення, зокрема через практики дизайну художніх видань. Історія книгодрукування в Україні, починаючи з XVI століття, нерозривно пов'язана з боротьбою за мовну та культурну ідентичність. Книга завжди була символом національного опору та сприяла формуванню української самосвідомості. У сучасних умовах повномасштабного вторгнення та інформаційної агресії, коли відбувається цілеспрямоване знищення української культури та історичної пам'яті, роль книги набуває ключового значення. Національна ідентичність — це динамічний процес, що формується на основі стійкого емоційного зв'язку з традиціями та культурою. У цьому контексті, дизайн книги стає потужним інструментом візуалізації ідентичності та трансляції її у світ, посилюючи ідею національної стійкості.

Актуальність дослідження зумовлена подвійним викликом: необхідністю

культурного опору та збереження національної спадщини в умовах воєнних загроз, а також потребою активної популяризації української літератури серед широких верств населення, особливо молоді. Сучасний читач, звиклий до високих стандартів візуального контенту, вимагає, щоб книга була не лише змістовною, а й естетично привабливою та конкурентоспроможною. Дизайн є мостом, що веде до класичних та сучасних українських текстів, збільшуючи інтерес до них.

Метою дослідження є розкриття особливостей дизайну книги як засобу збереження та трансляції української національної ідентичності, культурної спадщини та інструменту популяризації національної літератури в умовах сучасних викликів.

Матеріали та методи. Об'єктом дослідження є дизайн українських книжкових видань, що відображають національну тематику та забезпечують популяризацію літературної класики. Предметом дослідження – візуальні засоби у дизайні української книги як елементи формування національної ідентичності та підвищення її привабливості для читача.

У ході дослідження використано комплексний підхід. Історико-культурологічний метод застосовувався для аналізу еволюції українського книжкового дизайну та його зв'язку з національно-визвольними рухами. Порівняльний метод був залучений для зіставлення візуальних рішень у різних типах видань (масових та подарункових) з точки зору їхньої здатності привертати читацьку увагу та збільшувати комерційний і культурний інтерес. Також було застосовано метод візуального аналізу для виявлення специфічних типографічних та ілюстративних прийомів, що кодують національні символи та підвищують естетичну цінність продукту.

Результати. Проведене дослідження довело, що дизайн книги виступає важливим інструментом збереження й передачі національної ідентичності та культурної спадщини, а також сприяє поширенню й популяризації національної літератури, поєднуючи естетичну, комунікативну та ідентифікаційну складові. Дизайн є інструментом, що не лише супроводжує текст, а й візуалізує національні коди, закріплює культурні маркери та відображає ментальні характеристики суспільства.

Однією з найефективніших стратегій популяризації класики є її переосмислення у сучасних візуальних кодах, адже ілюстрація та візуальна символіка мають вагомe значення для залучення читача. До прикладу «Місто» Валер'яна Підмогильного з ілюстраціями Максима Павлюка (видавництво «Основи») стало зразком того

як, абстракція, символізм та психологізм ілюстрації, передаючи урбаністичний та екзистенціальний конфлікт, зробили український модернізм популярним і заохотили широку аудиторію до читання. В свою чергу, видання драми-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки з ілюстраціями Поліни Дорошенко (2014) відійшло від традиційного оформлення канонічного твору, використавши оригінальний, грайливий та сучасний формат, який забезпечив міжнародне визнання (каталог The White Ravens) та привернув увагу молоді до міфопоетичної образності класики. Окрім індивідуальних арт-видань, зростає роль серійного мінімалістичного дизайну (наприклад, серії «Vivat» або «Віхола»), який використовує стриману естетику та символічне кодування на обкладинці (змія, лупа, шахові фігури), що робить класичні твори візуально впізнаваними та актуальними на книжкових полицях. Така стратегія є першим кроком до подолання упереджень щодо "застарілості" української класики та залучення нової аудиторії. Якісний дизайн та сучасна репрезентація класичної української літератури, до прикладу творів О. Кобилянської, І. Франка, В. Винниченка сприяє не лише збереженню, але й активному розповсюдженню культурної спадщини. У ширшому контексті, візуальна якість видань є прямим чинником підвищення їхньої конкурентоспроможності та культурної ваги. Приклад оновленого видання «Міста» (2025), випущеного з оригінальним оформленням (м'яка обкладинка, відкритий корінець) після обстрілу типографії, символізує національну стійкість і демонструє, як форма видання може виконувати функцію візуального наративу про сьогодення.

Також для забезпечення органічного зв'язку з національною графічною спадщиною ключовим є використання шрифтів, розроблених на основі історичних стилей письма (устав, півустав, скоропис, в'язь). Такий підхід дозволяє візуально оновити класичні тексти та збільшити їхню привабливість, зберігаючи при цьому високу ергономіку читання.

Варто зазначити, особливої уваги в контексті популяризації української літератури заслуговують подарункові видання. Завдяки детальній і продуманій роботі над дизайном, що охоплює кожну дрібницю (від вибору матеріалів до технології друку), книга трансформується з простого носія інформації на культурну та естетичну цінність. Висока якість виконання не лише підвищує статус самого видання, але й збільшує інтерес цільової аудиторії власне до змісту української літератури.

Висновки. Дизайн української книги є стратегічним інструментом формування

та зміцнення національної ідентичності і ключовою складовою популяризації літературної спадщини. У часи воєнних випробувань книга функціонує як візуальний маркер української культури, демонструючи історичну спадкоємність і стійкість нації. Проведений аналіз довів, що графічне оформлення, зокрема ілюстративна складова, несе не лише естетичну, але й ідентифікаційну функцію. Воно сприяє глибокому осмисленню творів через візуалізацію національних кодів, міфопоетичних образів та інтеграцію стилізованих елементів народного мистецтва. Як засіб візуального наративу, дизайн актуалізує культурну пам'ять та впливає на читацьке сприйняття, а отже, є необхідною умовою для збільшення читацького інтересу до української літератури та забезпечення стійкості національної видавничої справи в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Грицак, Я., Комаров, О. Шлях становлення української ідентичності. — Запоріжжя : Платформа спільних дій, 2021. — 35 с
2. Кочубей, Т. Д. Розвиток українського книговидавання у XVII столітті в контексті європейських культурно-освітніх процесів // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір» (Київ, 8–10 жовтня 2024 р.) : у 2 т. / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ : НБУВ, 2024. — Т. 2. — С. 299–302.
3. Миронова Г.А, Карпов В.В., Романішина В.О., Секвенційне мистецтво та дизайн коміксів у жанрі вестерн. Український мистецтвознавчий дискурс: наук. журнал, 2025. №1. С. 102-111.
4. Олійник, О. Ознаки унікальності української друкованої книги в контексті глобальної диджиталізації мистецтва. Культура і мистецтво у сучасному світі : збірник наукових праць. Київ : Київський національний університет культури і мистецтв. № 24. С. 243–252.
5. Єлисеєва В., Миронова Г., Тенденції розвитку ілюстрації в дитячій літературі від витоків до сьогодення. Сталий розвиток суспільства та дизайн діяльність у просторі територіальної айдентики. Збірник матеріалів науково-практичної конференції, м. Київ. 16-17 квітня 2025 р., м. Київ. Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025. 200 с. С. 60-64.
6. Кириченко С., Миронова Г., Кардаш О., Роль графічного дизайну у формуванні візуальної ідентичності книги. Сталий розвиток суспільства та дизайн діяльність у просторі територіальної айдентики. Збірник матеріалів науково-практичної конференції, м. Київ. 16-17 квітня 2025 р., м. Київ. Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025. 200 с. С. 97-99.
7. Леся Українка. Лісова пісня: драма-феєрія в трьох діях / іл. Поліни Дорошенко.

— Київ : Основи, 2014. — 152 с.

8. Підмогильний, В. Місто / іл. Максима Павлюка. — Київ: Основи, 2014. — 272 с.

9. Івахно А. В. Розробка дизайну ілюстрацій до новели «Intermezzo» Михайла Коцюбинського : кваліфікаційна робота здобувача освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 022 "Дизайн" / А. В. Івахно ; наук. кер. О. В. Єжова. — Київ : КНУТД, 2025. — 85 с.

10. The White Ravens 2014 : каталог найкращих дитячих та юнацьких видань / Міжнародна молодіжна бібліотека (International Youth Library). — Мюнхен : International Youth Library, 2014. — 114 с.